

120 let južnega Sokola v Trstu

V tržaškem Kulturnem domu bo v pe-
tek, 24. t.m., svečana akademija ob 120-
letnici ustanovitve južnega Sokola v Tr-
stu. Dne 6. maja 1869 se je v tržaški mest-
ni čitalnici zbralo na ustanovnem občnem
zboru 65 navdušencev, sestavilo statut in
izvolilo odbor, kateremu je načeloval Franc
Andrej Pleše.

Čeprav so statut takoj predložili v odo-
bitve tedanjim avstrijskim oblastem, je
do overovitve prišlo šele leta 1882. Južni
Sokol je kaj kmalu razširil svojo dejavnost
na vse mestne okraje in okolico, še pose-
bej pa se je okrepil, ko je svoj sedež pre-
selil v Narodni dom, ki je bil dograjen le-
ta 1904 v samem središču mesta. Arhitekt
Maks Fabiani se je kot prvi na svetu od-
ločil za večnamensko zgradbo, v kateri so
bili poleg telovadnice prostori Dramatič-
nega društva, Glasbene Matice, Slavljan-
skega društva, Akademičnega ferijalnega
društva, Delavskega podpornega društva,
Planinskega društva, pa še gledališka dvo-
rana, sobe hotela Balkan, restavracija, ka-
varna in sedež Tržaške hranilnice in poso-
jilnice.

Rast tržaške sokolske organizacije je
prekinila prva svetovna vojna, po njej pa
so se naši športniki znašli v novi državi in
novi stvarnosti. Ta je spočetka še dopušča-
la nekatere oblike dejavnosti, pojavile so
se nove športne panoge, tako da je nastala
potreba po ustanovitvi »Udruženja slo-
venskih športnih društev v Italiji«, ki je
povezovala razne dejavnosti.

Dne 13.7.1920 so fašisti pod vodstvom
Francesca Giunte, kasnejšega podpredsed-
nika poslanske zbornice, požgali Narodni
dom. 7 let kasneje je fašizem razpus-
til vsa slovenska društva in se polastil njho-
ve imovine in objektov.

Šele konec druge svetovne vojne je
spet ustvaril pogoje za ponovni preporod
športne dejavnosti. Fašizma je bilo sicer
konec, toda v našo skupnost se je vrnil
konec, toda v našo skupnost se je vrnil
nov motilni element: ideološko ločevanje,
ko so bili sokolski ideali — čeprav so se
sokoli množično udeležili osvobodilnega
boja — potisnjeni v stran, predstavljeni
kot nekaj zastarelega in povsem nasprot-
nega zmagoviti revoluciji, ki je odpravila
politični pluralizem. Ustanovljena je bila
utrakvistična Zveza društev za telesno kul-
turo. Ta zveza, ki je s kominformom za-
bredla v hudo krizo, je razpadla po razde-
litvi Svobodnega tržaškega ozemlja.

Slovenski športniki so se znova znašli
brez trdne organizacijske osnove, brez dru-
štev in krovne organizacije. 90 let po usta-

dalje na 4. strani ■

Kako si rimska vlada zamišlja zaščito manjšin

Naš list je že bil na tem, da gre v stroj,
ko smo dobili na vpogled besedilo zakon-
skega osnutka o zaščiti slovenske narodne
skupnosti v Italiji, ki ga je rimska vlada
odobrila prejšnji teden. Gre, kot beremo v
zakonskem osnutku, za »ukrepe v korist
prebivalcev slovenskega jezika v tržaški in
goriški pokrajini in prebivalcev slovan-
skega izvora v videmski pokrajini«.

Ze iz samega naslova je razvidno, da se
je vlada odločila za »diferencirano« zašči-
to, se pravi, da ne predvideva enake ravni
zaščite za celotno slovensko narodno skup-
nost v Italiji, oziroma v deželi Furlaniji
Julijski krajini, temveč da upošteva dve
kategoriji Slovencev: tiste na Tržaškem in
Goriškem ter tiste v videmski pokrajini.
Slednji naj bi bili — pravi vlada — »že
stoletja (?) vključeni v naša (italijanska
op. pisca) ozemlja in kasneje v vsedržno-
no skupnost« ter naj bi »imeli lastne tra-
dicije in posebno narečje«.

Kar zadeva tržaško pokrajino, zakonski
osnutek natančno navaja ozemlje, na kate-
rem bi bili Slovenci zaščiteni. Prav tako
natančno je navedeno ozemlje v goriški
pokrajini, kjer naj bi veljale zaščitne nor-
me. Na Tržaškem pridejo v poštev devin-
sko-nabrežinska, zgoniška, repentaborska
in dolinska občina ter vzhodni in zahodni
Kras v tržaški občini, se pravi ozemlje, ki
sodi v oba istoimenska rajonska sveta. Na
Goriškem so navedene občine Doberdob,
Sovodnje in Števerjan ter Štandrež, Pev-
ma, Oslavje in Štmaver v goriški občini.

Očitno je, da je vlada v Rimu dejansko
sprejela tezo tržaških listarjev in Sloven-
ce kratkoma izločila tako iz Trsta kot Go-

rice, se pravi iz obeh mestnih središč. To
po vsej verjetnosti iz preprostega razloga,
da se ne bi »oskrnil« značaj obeh mest,
ki sta v očeh neuke italijanske javnosti
»italianissimi«, to je bolj italijanski od vseh
mest v državi.

Kar zadeva videmsko pokrajino, so v
členu 21 zakonskega osnutka navedene na-
slednje občine: Ahten, Dreka, Fojda, Gr-
mek, Bardo, Neme, Praprotno, Podbone-
sec, Rezija, Šlenart, Špeter, Sovodnje, Ti-
pana, Srednje, Tavorjana in Gorjani. Kot
vidimo, se tu ne upošteva Kanalska dolina.

Čas in prostor nam ne dopuščata, da bi
globlje proučil raven zaščite, ki jo vlada
predvideva za Slovence na pravkar ome-
njenem ozemlju. Ugotavljamo le, da gre
na Tržaškem in Goriškem za pravico rabe
materinega jezika v odnosih z oblastvi na v
zakonu navedenem ozemlju, za organiza-
cijo šolstva, za javne napise v slovenskem
jeziku in za dejavnosti kulturnega znača-
ja. V tej zvezi se omenjajo Glasbena Mati-
ca, Slovensko stalno gledališče in Narodni
dom pri Sv. Ivanu v Trstu. Za Glasbeno
Matico je določen status državnega glasbe-
nega konservatorija, podoben status je
predviden za SSG v Trstu, poslopje Narod-
nega doma pri Sv. Ivanu pa se dodeli ne-
premičninski družbi »Dom« (ta je, kot zna-
no, lastnica tudi Kulturnega doma v Tr-
stu).

Benečiji in Reziji je namenjeno drugo
poglavje zakonskega osnutka. Vlada v po-
ročilu trdi, da imajo »prebivalci slovenske-
ga izvora« pravico do ovrednotenja lastnih
kulturnih pobud in lastne kulturne dejav-

dalje na 2. strani ■

Ssk začela dvostranska srečanja

Slovenska skupnost je začela z vrsto
dvostranskih srečanj s komponentami nek-
danje enotne delegacije, da bi se našla mož-
nost za drugačne in učinkovitejše oblike
akcijske enotnosti Slovencev v Italiji.

V sredo, 15. novembra, sta se v Trstu
srečali delegaciji Ssk in Slovenske kultur-
no-gospodarske zveze. Deželni tajnik Ssk
Ivo Jevnikar je prikazal pobudo o sklicu
vseh slovenskih izvoljenih predstavnikov,
ne glede na stranko in pokrajino, ki jima
pripadajo, za oblikovanje skupnih temelj-
nih stališč o zaščitnem zakonu. Izvoljeni
predstavniki naj bi postali sogovorniki
vlade v tej fazi boja za zaščitni zakon, ker
bi to dalo njihovim stališčem večjo insti-
tucionalno težo, omogočilo pa bi premosti-

tev polemik s strankarskimi krogi, ki slo-
venskim zahtevam nasprotujejo.

Predsednik SKGZ Klavdij Palčič je v
imenu svoje organizacije izrekel zanima-
nje in podporo za pobudo, čeprav je pri-
pomnil, da strankarsko-politična razsež-
nost ne predstavlja vse stvarnosti sloven-
ske narodnostne skupnosti v Italiji. Razvil
se je nato razgovor o sklicu izvoljenih
predstavnikov in o drugih možnostih ak-
cijske enotnosti, v katerega so za Ssk po-
segli deželni svetovalec Bojan Brežigar,
deželni podtajnik Andrej Bratuž, Antek
Terčon in deželni koordinator izvoljenih
predstavnikov Sergij Mahnič, za SKGZ pa
Boris Race, Duško Udovič in Ferruccio
Clavora.

RADIO TRST A

NEDELJA, 26. novembra, ob: 8.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.30 Kmetijski tednik; 9.00 Sv. maša iz župnijske cerkve v Rojanu; 9.45 Pregled slovenskega tiska v Italiji; 10.00 Mladinski oder: »Volk in Rdeča kapica.« Radijska igra; 11.00 Za smeh in dobro voljo; 11.45 Vera in naš čas; 12.00 Ko zgodovina zazveni; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.40 V studiu z vami: Sergej Verč; 15.30 Sport in glasba; 17.00 V studiu z vami; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

PONEDELJEK, 27. novembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.40 Pravljičica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Iz Četrtekovih srečanj: In exilium; 9.30 Slovenska lahka glasba; 10.00 Poročila in pregled tiska; 11.30 Slovenski kantavtorji; 12.00 Naravoslovje malo drugače; 12.40 Cecilijanka 89; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.30 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Otroški kotiček: »Mojster, nikar!«; 14.30 Gospodarska problematika; 15.10 Ekologija — danes za boljši jutri; 16.00 Orglar Milko Bizjak; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.25 »Mladi val« — radio za vas; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

TOREK, 28. novembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.40 Pravljičica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Stari časi družabnosti; 9.10 Ljudski motivi; 10.00 Poročila in pregled tiska; 12.00 Z gibanjem v zdravje; 12.40 Cecilijanka 89; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.30 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Aktualnosti; 16.00 Orglar Milko Bizjak; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.25 »Mladi val« — radio za vas; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

SREDA, 29. novembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.40 Pravljičica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 10.00 Poročila in pregled tiska; 11.30 Francoski šanson; 12.00 Spoznavajmo svojega otroka; 12.40 Cecilijanka 89; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.30 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Otroški kotiček: »Kaj je v ribičevi mreži?«; 14.30 Na goriškem valu; 16.00 Ob 5. obletnici smrti Giulia Viozzija; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.25 »Mladi val« — radio za vas; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

ČETRTEK, 30. novembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.40 Pravljičica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Pot v svet; 9.25 Beleška; 10.00 Poročila in pregled tiska; 12.00 Po sledovih Inkov; 12.40 Cecilijanka 89; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.30 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Dvigljena zavesa; 15.10 Četrtekova srečanja: Jugoslavija 1918-1941; 15.40 Lahka glasba raznih narodov; 16.00 Mešani zbor Hodeizert Abesbatza iz Tolose; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.25 »Mladi val« — radio za vas; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

PETEK, 1. decembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.40 Pravljičica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 9.00 Folklor jugoslovanskih narodov; 9.25 Beleška; 10.00 Poročila in pregled tiska; 12.40 Cecilijanka 89; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.30 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Otroški kotiček: »Črno na belem«; 14.30 Od Milj do Devina; 15.10 Kulturni dogodki; 16.00 Mi in glasba; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.25 »Mladi val« — radio za vas; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

SOBOTA, 2. decembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.40 Pravljičica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 10.00 Poročila in pregled tiska; 10.10 Harfistka Jasna Corrado Merlak; 11.30 Črnske duhovne pesmi; 12.00 Življenje onkraj življenja; 12.40 Cecilijanka 89; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 »Tam za gorami...« — Oddaja iz Benečije, Režije in Kanalske doline; 16.00 Sobotno popoldne — zabavno kulturna oddaja, ki jo vodi Peter Cvelbar; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Sobotno popoldne; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

Izdajatelj: Zadruga z o. z. »NOVI LIST« — Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, št. 157. Odgovorni urednik: dr. Drago Legiša — Tiska tiskarna Graphart Trst, ulica Rossetti 14, tel. 772151

Kako si rimska vlada zamišlja...

■ nadaljevanje s 1. strani

nosti. Predviden je zlasti zapleten mehanizem za ovrednotenje beneškega narečja in kasneje pod določenimi pogoji tudi slovenskega knjižnega jezika.

Vlada v svojem poročilu ne pozabi omeniti, da je z osimsko pogodbo med Italijo in Jugoslavijo prenehala veljavnost londonskega memoranduma iz leta 1954 in da sta se državi podpisnici leta 1975 v Osimu dogovorili, da sodi manjšinsko vprašanje v notranjo zakonodajo vsake prizadete države, s čimer naj bi »manjšinska problematika« izgubila mednarodni aspekt. Gre vsekakor za smelo in tudi predrzno trditev, saj se enemu izmed pogodbenikov kratkoma zanika pravica, da se zanima za učinke mednarodne pogodbe.

MADŽARSKA UREJA ODNOS Z VATIKANOM

Med Madžarsko in Vatikanom utegnejo biti v kratkem vzpostavljene redni diplomatski odnosi. V Rim je prišla posebna delegacija iz Budimpešte, ki jo vodi madžarski minister za verska vprašanja. Pred odhodom iz domovine je slednji izjavil, da med Svetim sedežem in Madžarsko ni odprtih spornih vprašanj in da je njegova država pripravljena na vzpostavitev diplomatskih odnosov v najkrajšem možnem času. Minister je dodal, kako se je bil za to pobudo zavzel že ministrski predsednik Nemeth, in kako je to pobudo mednarodna javnost ocenila pozitivno.

Medtem pa so v Nemesgulaču na Zahodnem Madžarskem prvič uradno počastili spomin pokojnega primasa, kardinala Mindzentija, ki je bil umrl leta 1975 v begunstvu v Avstriji. Slovesnosti so se poleg predstavnikov cerkvenih oblasti udeležili tudi zastopniki nekaterih laičnih organizacij. Kardinal Mindzenti je bil kot nasprotnik komunizma zaprt od leta 1948 do 1955, ko so ga osvobodili v dneh madžarske protikomunistične vstaje. Po zatrtju upora se je kardinal zatekel na ameriško veleposlaništvo v Budimpešti; tam je bival do leta 1971, ko se je izselil v Avstrijo. Pokopan je v baziliki Maria Zell na avstrijskem Štajerskem, in ob njegovi grobnici se nenehno zbirajo romarji iz domovine.

Zakonski osnutek, ki ga je pred dnevi odobrila rimska vlada, je treba seveda natančno proučiti, predvsem pa smatrati za osnovo za nadaljnjo razpravo. V nekaj dneh bo ta osnutek priromal v parlament. Še je torej priložnost, da se popravi in izboljša. Kako naj se popravi in izboljša, pa je odvisno tudi od nas samih.

MITING V LJUBLJANI PREPOVEDAN

Ljubljanski mestni sekretariat za notranje zadeve je prepovedal miting, ki ga je odbor za vrnitev Srbov in Črnogorcev na Kosovo hotel organizirati v Ljubljani 1. decembra. Sklep je bil sprejet, ker miting ni bil prijavljen v skladu s predpisi. Organizatorji so prošnjo ali zahtevo po mitingu izročili sekretariatu 9. novembra, vendar zahteva ni ustrezala predpisom. Rok za dodatno gradivo, ki ni bilo poslano, pa je že potekel. Ljubljanski mestni sekretariat je v posebni izjavi tudi izrekel mnenje, da bi organizacija mitinga ogrožala bratstvo med jugoslovanskimi narodi in oživila nacionalistične mržnje.

Da je treba miting prepričati, je sklenila tudi Republiška konferenca SZDL Slovenije. Predsednik slovenske skupščine Potrč pa je za začetek prihodnjega tedna sklical sejo, na kateri bo edina točka dnevnega reda položaj na Kosovu in miting v Ljubljani.

BUSH O NEMČIJI

Ameriški predsednik Bush je izjavil televizijemskemu omrežju NBC, da bi ne imel nič proti temu, če bi se Nemčiji spet združili. Po njegovem mnenju bi enotna Nemčija ne predstavljala nevarnosti za mir, saj se zgodovina težko ponavlja. Odločiti pa se mora nemški narod.

O simboličnem rušenju berlinskega zidu in o velikih spremembah v Vzhodni Evropi se bo Bush pogovarjal s sovjetskim voditeljem Gorbačovom na skorajšnjem vrhunskem srečanju, ki bo na vojaških ladjah pri Malti 2. in 3. decembra. Priprave redno potekajo. Bush je ostal v Washingtonu, tako da je s sodelavci preučeval vse točke za razgovore z Gorbačovom.

Evropski vrh o dogajanju na Vzhodu

Evropska gospodarska skupnost je pripravljena pomagati tistim vzhodnoevropskim državam, ki so se odločile za demokratizacijo. Tako so v dokajšnjem soglasju sklenili državni oziroma vladni predsedniki dvanajstih držav Evropske gospodarske skupnosti, ki so se zbrali v soboto, 18. t.m., v Parizu na povabilo francoskega predsednika Mitteranda. Predpogoj za gospodarsko podporo omenjenim državam pa bo dokazan napredek v zdaj začetnem procesu poti v svobodnejšo in pluralistično zasnovo družbo. Poleg tega se bodo Evropski skupnosti lahko pridružile tudi tiste države, ki bodo sposobne sprejeti pravila, bistvena za to skupnost.

Med konkretnimi načrti za pomoč Vzhodu je zamisel o posebni evropski banki, ki naj bi podpirala razmah in moderniziranje vzhodnoevropskih držav. Na pariškem sestanku niso posvetili posebne pozornosti problemu ponovnega združevanja obeh nemških držav. Dotaknili pa so se nekatere aspektove splošnega evropskega pomena, pri čemer seveda niso prezrli bližnjega vrhunškega sestanka med Gorbačovom in Bushem. O slednjem se je zvedelo, da je imel pred dnevi vrsto telefonskih pogovorov z nekaterimi zahodnoevropskimi voditelji, med temi tudi z italijanskim ministrskim predsednikom Andreottijem.

Umril je velikan slovenske umetnosti Božidar Jakac

V ponedeljek, 20. t. m., je v Ljubljani umrl slikar Božidar Jakac. Kdorkoli ga je kdaj videl, pa čeprav morda le na sliki, mu je gotovo ostala v spominu njegova dolga, lepa in kot sneg bela brada ali njegove pozorne in kritične oči. Ta brada in te oči so rajnemu umetniku dajale nekakšen videz očaka, ki pozorno spremlja svet okoli sebe in zna s svojim ustvarjalnim delom biti ne le zvest kronist dogodkov, temveč zna predvsem posredovati svoje občutke drugim.

Pokojnik velja za pravo legendo slovenske likovne umetnosti. Bil je odličen risar in portretist, obenem pa dovršen grafik in občutljiv krajinar. Rodil se je 16. julija 1899 v Novem mestu. Po končani idrijski realci je študiral na likovni akademiji v Pragi, izpopolnjeval pa se v Parizu in Berlinu. Veliko je tudi potoval po Severni Afriki in po Združenih državah Amerike ter s teh poti prinesel vrsto zanimivih slik.

Med vojno je bil partizan, izvoljen v plenum Osvobodilne fronte, in se kot član slovenske delegacije udeležil zasedanja AVNOJA v Jajcu. Tu je nastala slovita zbirka portretov Tita in drugih partizanskih voditeljev ter tamkajšnje krajine. Po vojni je bil med glavnimi pobudniki za ustanovitev Akademije upodablajočih umetnosti v Ljubljani in je bil do leta 1962 tudi profesor za grafiko ter njen prvi rektor. Od leta 1949 je bil redni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti; bil je dopisni član drugih jugoslovanskih akademij. Leta 1963 je bil imenovan za častnega akademika na »Accademia Fiorentina delle Arti del Disegno« v Firencah, leta 1982 pa je postal redni član evropske Akademije znanosti, umetnosti in književnosti. Za svoje dolgoletno, izredno kvalitetno in dovršeno delo je prejel tudi vrsto nagrad in mednarodnih priznanj.

Umril je torej velik umetnik, o čemer se prepriča vsakdo, ki samo pogleda njegova dela. Naj zato bralce opozorimo, da je obsežna zbirka Jakčevih del v galeriji v Kostanjevici na Krki. Zbirka, ki prikazuje njegovo ustvarjanje v času partizanstva, pa je v novomeškem Dolenjskem muzeju. Stalno razstavo umetnikovih del so pred petimi leti odprli na Jakčevem domu v Novem mestu, kjer je bogata zbirka del, ki jih je umetnik podaril rodnemu mestu. O Božidarju Jakcu in njegovem delu pa je pred kratkim izšel bogat zbornik, ki je hkrati tudi katalog nekaterih njegovih del. Božidarja Jakca so na njegovo željo pokopali v rodnem Novem mestu.

KPI je začela sklepati o prenavljanju

Glavni tajnik komunistične partije Occhetto je na začetku zasedanja Centralnega komiteja ponovil predloge o prenovi, ki jih je že iznesel na zasedanju partijskega osrednjega vodstva. Glede možnosti preosnove in ustanovitve nove politične sile s strankinim preimenovanjem je Occhetto predlagal dve poti. Centralni komite naj bi se izjasnil najprej glede predloga in nato glede dobe in oblike njegovega uresničevanja. Glavni tajnik je zagotovil, da še ni bila sprejeta nobena odločitev, temeljnemu vprašanju preнове pa se po njegovem ni mogoče izogniti. Centralni komite bi se v primeru hitrejšega postopka odločil za izredni kongres, ki bi že razpravljal o ustanovni fazi. Nova sila naj bi imela ustanovni kongres takoj po spomladanskih upravnih volitvah. Drugi predlog, ki predvideva daljše obdobje, pa nakazuje sprejetje načela v okviru Centralnega komiteja in nato širšo razpravo med članstvom. Zaključ-

ke razprave naj bi prihodnjo pomlad proučil širši zbor.

Occhetto je v svojem poročilu podčrtal, da je bila doslej komunistična partija Italije uspešna, ker se je znala prenavljati. Zastarela tradicija ne more biti več kos problemom drugega tisočletja. Partija mora dati svoj doprinos novemu razvoju v okviru socialistične internacionale. Predlog o novi politični sili na levisi predstavlja izziv socialistom. Vzdušje pred palačo komunistične partije v Rimu je bilo zelo živahno. Več sto oseb je izražalo nesoglasje v zvezi z napovedanimi prenovami, pozdravljalo člane vodstva, ki so napovedali nasprotno stališče, in kritiziralo ostale.

—o—

POKOL V SALVADORU

Papež Janez Pavel II. je 19. t. m. ponovno pozval vse prizadete strani, naj si odločno prizadevajo, da se naredi konec prelivanju krvi v Salvadoru. V nedeljo, 19. t. m., so pokopali žrtve zadnjega pokola, se pravi jezuite, ki so bili zločinsko pobiti v samem središču katoliške univerze. Med drugimi je bil ubit rektor, pater Ellacuria, eden najbolj znanih intelektualcev v Srednji Ameriki. Vsi patri so postali žrtve zloglasnih »eskadronov smrti«. Dne 19. t. m., je naslovil pismo na papeža Janeza Pavla II. profesor Colorado, ki je nekakšen glavni pravdnik v Salvadoru. Profesor Colorado zahteva od papeža, naj odstavi nekatere škofo, češ da dajejo potuho levi opoziciji in so zato odgovorni za državljansko vojno. Profesor Colorado trdi, da oblast ne more več jamčiti za življenje omenjenih škofov.

UMRL JE PISATELJ SCIASCIA

V starosti 68 let je 20. t. m. umrl v Palermu italijanski pisatelj Leonardo Sciascia. Bil je med največjimi sodobnimi italijanskimi pisatelji, a je predstavljal tudi velik lik zavzetega demokrata in borca za družbeno rast. V svojih romanih in črticah je mojstrsko opisoval življenje in zgodovino Sicilije. Bil je odličen esejist. Vključil se je tudi v politično življenje. Leta 1975 je bil neodvisen kandidat za občinske volitve v Palermu na komunistični listi, kjer je prejel največ glasov za takratnim deželnim tajnikom Occhettom. Nato je bil radikalni poslanec v italijanskem parlamentu in nekaj časa tudi v evropskem parlamentu.

Avtonomistično vrenje v Sovjetski zvezi

Iz Sovjetske zveze prihaja vse več vesti o prebujanju nacionalnega čutenja med neruskimi narodi, nekatere oblike tega vrenja pa so že na robu težnje po odcepitvi in popolni osamosvojitvi. Taka vest je prišla iz Gruzije, rodne dežele diktatorja Stalina: tamkajšnji parlament je sprejel dokument, ki uveljavlja pravico Gruzije do odcepitve.

Podobne pobude že dalj časa nastajajo tudi v pribaltskih republikah, ki so bile v razdobju med prvo in drugo svetovno vojno neodvisne države, dokler jih leta 1940 s Hitlerjevim privoljenjem ni anektirala Sovjetska zveza. Predstavniki novih avtonomističnih gibanj Estonske, Letonske in Litve so naslovili skupno pismo na ameriškega predsednika Busha in na sovjetskega poglavarja Gorbačova.

Omenjene organizacije pozivajo voditelja obeh velesil, naj na svojem bližnjem vrhunskem sestanku obravnavata tudi problem baltskih republik. Med vrsticami je moč jasno prebrati, da se tri republike ne

odrekajo svojim nikoli pozabljenim sanjam o ponovni državni svobodi. Sestavljalci obojnega pisma se pri tem sklicujejo tudi na duha Helsinške listine in opozarjajo, da bi obravnavanje njihovega problema ne smelo veljati kot vmešavanje v sovjetske notranje zadeve. Pisanje je moč razumeti kot opozorilo, da so tri baltske republike pravzaprav zasedene, in to že skoraj pol stoletja. Pri tem velja spomniti, da Združene države niso te aneksije nikoli priznale.

—o—

RUDARSKA NESREČA V SRBIJI

V aleksinskem rudniku v Srbiji je 20. t. m. spet nastala eksplozija, ki pa za srečo ni zahtevala človeških žrtev. V Aleksinacu je medtem prispela skupina 12 reševalcev iz Velenja, ki veljajo za izvedence v posebno težavnih reševalnih akcijah. V pripravnem stanju so tudi reševalne skupine iz Zagorja, ki bi ob potrebi lahko priskočile na pomoč.

**Beri - širi - podpiraj
"NOVI LIST"**

Trst med drugo svetovno vojno

Tržaška pokrajinska uprava in Deželni inštitut za zgodovino osvobodilnega gibanja za Furlanijo - Julijsko krajino prirejata niz predavanj z naslovom »Trst med drugo svetovno vojno 1940-45«. Prireditelja poudarjata, da je bila za Trst druga svetovna vojna pomemben in kompleksen dogodek, za katerega še nismo doumeli, v kolikšni meri je ta dogodek vplival na njegovo življenje. To dejstvo ostaja izredno po-

Pisma uredništvu:

Cenjeno uredništvo,
oglašamo se v zvezi s podlim dejanjem na go-riškem liceju. Prepričani smo namreč, da terja ta dogodek od nas in od širše skupnosti odločno obsodbo, pa tudi globlji razmislek.

Ko licejskemu katehetu p. Marku Rupniku in ostalim prizadetim izražamo svojo iskreno solidarnost, se istočasno ob nekulturnih in protikršćanskih napisih čutimo prizadete tudi mi sami, kot kristjani in kot Slovenci.

Nedavno mazaško dejanje predstavlja ne le napad na določene osebe, ampak ima svoje za-letje v nekem širšem protikršćanskem razpolo-ženju in v nestrpnosti do samostojnih poti pri vzgoji mladine.

Tudi slog omenjenih mazačev vnaša neke no-ve, doslej neznane poteze bolne perversnosti, ki nimajo nič skupnega z našo kulturo in misel-nostjo.

Taki in podobni dogodki ne smejo utoniti v splošnem brezbrizju in zamolčevanju, pa naj je prišel napad od koderkoli. Ob njih bomo morali resno razmisliti.

S spoštovanjem

Alojz Rebula, Tomaž Simčič, Marijan Kravos, Peter Močnik, Sergij Pahor, Marij Maver, Ivo Jevnikar, Ivan Černic, Elvi Miklavc Slokar, E-midij Susič, Laura Abram, Karlo Mučič, Silvan Kerševan, Franka Zgavec, Marija Češut, Marija Ferletič, Damijan Pavlin, Vida Bitežnik, Karlo Brešan, Mirko Šturm, Mauro Leban, Marilka Koršič, Branko Černic, Mirko Brajnik, Luciana Budal, Ljubka Sorli, Maksimilijan Gergolet, Emil Devetak in Niko Klanjšček.

memben zgodovinski voz. Pobuda tržaške pokrajine in Deželnega inštituta za zgo-dovino osvobodilnega gibanja soupada s 50-letnico začetka druge svetovne vojne, kar naj predstavlja — pravita prireditelja — poziv k poglobljenemu razmišljanju o po-membnem zgodovinskem dogodku.

V dvorani Trgovinske zbornice v Trstu je bila 20. t.m. prva okrogla miza, s čimer se je torej začel niz predavanj. Uvodno po-ročilo je prebral predsednik Deželnega in-štituta za zgodovino osvobodilnega gibanja v Furlaniji - Julijski krajini Silvano Ben-venuti, v razpravo pa so posegli senator Agnelli, poslanec Bordon, bivši župan Ce-covini, poslanec Coloni in deželni tajnik Slovenske skupnosti Ivo Jevnikar.

Niz predavanj se bo nadaljeval 14. de-cembra in se končal 25. januarja prihod-njega leta. Zadnje predavanje bo imel pro-fesor Jože Pirjevec o temi »Jugoslovanski vodilni razred in odnosi s fašistično Itali-jjo ob koncu 30-tih let«.

—O—

25-LETNICA MLADINSKEGA PEVSKEGA ZBORA IZ MARIBORA

Mladinski pevski zbor iz Maribora praznuje v teh dneh svojo 25-letnico. Gre za znameniti pevski sestoj, ki ga dobro poznamo tudi na Tr-žaškem, saj je že večkrat nastopil na odru trža-škega Kulturnega doma. Slavnostni koncert ob svoji 25-letnici je zbor imel v petek, 10. novem-bra, v dvorani Tabor. Mladi pevci, ki jih vodi Branko Rajšter, so nastopili z zahtevnim spore-dom. Izbor je bil zelo pester, saj so peli Gallusa in Mozarta, a tudi pesmi Johna Lennona in Pau-la McCartneya, se pravi izrazito moderne, celo komercialne pesmi. Izredno doživeto so podali tudi vrsto slovenskih ljudskih oziroma prirejenih pesmi Franceta Marolta. Skoraj 60-članski zbor je na klavir spremljala Tatjana Dvoršak.

VEČER V DSI V TRSTU

V Društvu slovenskih izobražencev bo v po-nedeljek, 27. novembra, razgovor s psihologom dr. Danilom Sedmakom na temo »Poskus psiho-loške oznake tržaškega Krasa«. Začetek ob 20.30.

Cecilijanka 1989 -

NA SPOREDU OB 12.40 NA RADIU TRST

- 27.11. dekliški zbor Alenka iz Števerjana vodi Anka Černic
- 28.11. moški zbor Franc Zgonik iz Branika vodi Gvido Filipčič
- 29.11. mešani zbor Lojze Bratuž iz Gorice vodi Stanko Jericijo
- 30.11. moški zbor Fantje izpod Grmade vodi Ivo Kralj
- 1.12. mešani zbor Oton Župančič iz Standreža vodi Miran Rustja
- 2.12. moški zbor Štmaver vodi Gabrijel Devetak
- 4.12. mešani zbor Angelo Capello iz Begliana vodi Dorino Fabris
- 5.12. moški zbor Skala iz Gabrij vodi Rozina Konjedic
- 6.12. moški zbor Kralj Matjaž iz Libuč na Ko-roškem vodi Hans Košutnik

ZVEZA CERKVENIH PEVSKIH ZBOROV

prireja

v NEDELJO, 26. t.m.,

V KULTURNEM DOMU V TRSTU

revijo pevskih zborov

Revija se bo začela ob 17. uri.

- 7.12. mešani zbor Rupa-Peč vodi Zdravko Klanj-šček
- 8.12. mešani zbor Frančišek Borgia Sedej iz Števerjana vodi Stanko Jericijo
- 9.12. pevska skupina Sovodenjska dekleta; vo-di Sonja Pelicon
- 12.12. mešani zbor Standrež vodi Valentina Pavio
- 13.12. pevska skupina Števerjan; umetniški vod-ja Tomaž Tozon
- 14.12. dekliški zbor Devin vodi Herman Antonič
- 15.12. mešani zbor Pod lipo iz Špetra vodi Nino Špehonja
- 16.12. moški zbor Novi Sv. Anton iz Trsta vodi Edi Race
- 18.12. mešani zbor Podgora vodi Mirko Spacapan
- 19.12. Višarski ženski kvintet iz Kanalske doline vodi Anna Missoni
- 20.12. mešani zbor Ciril Silič iz Vrtojbe vodi Barbara Šinigoj
- 21.12. moški zbor Mirko Filej iz Gorice vodi Zdravko Klanjšček
- 22.12. mešani zbor Hrast iz Doberdoba vodi Ri-larij Lavrenčič

120 let južnega Sokola v Trstu

■ nadaljevanje s 1. strani

novitvi južnega Sokola je v Trstu nastalo Športno združenje Bor. Spet so se usta-navljala društva in spet se je začutila ro-treba po obnovitvi Združenja slovenskih športnih društev v Italiji, v kateri je da-nes več desetih telesnokulturnih organiza-cij z nekaj tisoč aktivnimi športniki. Če-prav so se tudi pri nas, k sreči le obrobno, poznali negativni vplivi portoroških popu-lističnih sklepov o vlogi športa, smo ustva-rili več državnih prvakov in reprezentan-tov, med katerimi so tudi taki, ki so po-stavili dosežke evropske in svetovne vred-nosti.

Z južnim Sokolom se tržaški slovenski športniki vključujemo med organizacije s preko stoletno dejavnostjo, s katero se la-hko ponaša le še Ginnastica triestina. Or-ganizirani šport se je torej pri nas pričel dobrih 27 let pred De Coubertinovo zami-

slijo o olimpijskih igrah moderne dobe; svetovna prvenstva pa so nastala še mno-go kasneje, nogometno na primer komaj leto 1930.

Šport je pri nas že od samih začetkov organizirane dejavnosti pomenil doprinos k sožitju med narodi, kar je na etnično mešanem ozemlju še posebej pomembno.

Upamo, da bo ob tako častitljivem ju-bileju kdo le omenil, da se je pred več kot 20 leti skupina ljubiteljev slovenskega športa v Nabrežini prva po drugi vojni na Tržaškem spomnila na delovanje Soko-la in celo sklenila tako poimenovati lastno športno društvo. Pobudnikom, ki so še ved-no dejavni, je treba vsekakor dati prizna-nje, saj so se javno uprli takratni splošni modi zatajevanja nekaterih dogodkov iz naše preteklosti. Tudi takšna ugotovitev sodi v sklop proslavljanja 20-letnice juž-ne-ga Sokola v Trstu.

S. R.

Prejeli smo

SLOVENSKA SEKCIJA ITI

Informacije s šolskega področja so kljub raznim medijem večkrat skope, šolska problematika se pogosto obravnava kot svet zase in ne kot primarna prioriteta za razvoj in rast slovenske narodnostne skupnosti v Italiji.

Zunanjemu opazovalcu se zdi vse rešeno in samo po sebi umljivo, vendar je problemov v šolski stvarnosti nešteto, tudi takih, ki jim pogosto sami šolniki brez podpore staršev, dijakov, javnega mnenja in naših političnih predstavnikov niso kos.

Sindikata slovenske šole občasno osvešča javnost o dogajanju na šolskem področju; tako je pred časom, med drugim, predložil javnosti razne težave, s katerimi se spopadajo profesorji na slovenski sekciji zavoda ITI, in se zavzemal, da bi se v najkrajšem času slovenska sekcija omenjene šole osamosvojila.

Zato se je odbor SSS - Tajništvo Gorica, dne 10. t.m. srečal s proforskim zborom slovenske sekcije ITI.

Predsednik sindikata prof. L. Devetak je pozdravil prisotne in podal kratek zgodovinski prikaz nastanka zavoda, poudaril, kako ta nova šolska pridobitev bogati našo skupnost in se zahvalil njegovemu proforskemu zboru za vse opravljeno delo, ki ga terja zaživetje nove šole v italijanskem ambientu in z italijanskimi vodstvenimi organi, predvsem pa rav. Gvadagniju, šolskemu skrbniku in pokrajinskemu odborniku Mirku Špacapanu za prizadevnost in posluš pri ustanavljanju in rasti novo pridobljene šole.

Sledila je diskusija, med katero so profesorji slovenske sekcije ITI nakazali, s katerimi naknadnimi problemi se ukvarjajo, tako da skrbijo za slovenski pečat tega zavoda (usklajevanje italijanskih programov s slovenskimi, učbeniki, sekcija nima svojega upravnega in pomožnega osebja, okrnjeno je izvajanje pooblaščenih odlokov itd.). Vsi so bili mnenja, da se mora sekcija čimprej osamosvojiti, saj bo le tako lahko zavod zaživel v polni meri.

V tem smislu je SSS pred dnevi poslal vlogo na pokrajino, v kateri prosi, naj bi prišlo do osamosvojitve tega zavoda (zavod obiskuje primerno število dijakov; po preselitvi v novi šolski center bi se dijaki še naprej posluževali današnjih laboratorijev in bi zato osamosvojitve ne predstavljala za pokrajino velike finančne bremenitve itd.). Isto zahtevo, v podporo sindikatu, pošiljajo na pokrajino tudi proforski zbor, predstavniki staršev in dijakov slovenske sekcije ITI. Če bo zahteva naletela na gluha ušesa, se bo problematika razširila na vse slovenske šole in slovenske politične predstavnike, saj ne moremo zamuditi ugodne priložnosti, ki jo imamo danes, da se sekcija osamosvoji.

Ob koncu prijetnega srečanja so spodbudno vplivale besede svetovalca iz Nove Gorice prof. D. Štekarja, ki že več let spremlja delo SSS. Izjavil je, da je na razpolago tudi za potrebe slovenske sekcije strokovnim znanjem in praktično pomočjo, predvsem pa pri organizaciji bodočih stikov z ustreznimi zavodi v Sloveniji.

SI

Goriški večer Leva Detele

Slovenci smo sestavni del srednjeevropskega kulturnega prostora. To trditev je bilo prav poseben jasno čutiti na literarnem večeru, ki ga je Krožek Anton Gregorčič iz Gorice priredil v Palace Hotelu v Gorici v petek, 17. t.m., ob 50-letnici pisatelja in pesnika Leva Detela. Slednje ga dobro poznajo tudi bralci Novega lista, saj je njegov zvesti sodelavec. Dobro obiskani večer, ki ga je vodil dr. Mirko Špacapan, se je začel s krajšim predavanjem pisatelja Detele na temo »Srednja Evropa in Slovenci«. Detela je razvil misel o slovenski povezanosti s tem zgodovinsko-kulturnim prostorom, še posebej ker živi in dela na Dunaju in torej to stvarnost opazuje s posebno ugodnega vidika.

UPEPELJEVALNIK V SOVODNJAH NAJ PREKINE DELOVANJE

Delovanje upepeljevalnika v Sovodnjah je treba takoj prekiniti. Tako je zahteval deželni svetovalec Slovenske skupnosti Bojan Brezigar ob koncu dveh avdicij v okviru 5. stalne komisije deželnega sveta. Ta je namreč smatrala za potrebno zaslišati mnenje delegacije podpisnikov posebne peticije, v kateri jasno prihaja do izraza zahteva, naj se delovanje upepeljevalnika prekine.

Iz izvajanj članov delegacije je bilo jasno razvidno, da je delovanje upepeljevalnika škodljivo za zdravje, saj so zato že bili sprejeti ukrepi, da se naprave prilagodijo predpisom. Naravno bi bilo, da bi se v takšnih razmerah delovanje prekinilo vse dotlej, dokler se ne izvedejo vsa preureditvena dela. To pa se ni zgodilo; deželna uprava je celo dovolila nadaljnje delovanje upepeljevalnika do 31. julija leta 1990, ko bi se morala dela končati. Svetovalec Brezigar meni, da se že nahajamo na robu soodgovornosti javnih upraviteljev in funkcionarjev, ki so omogočili, da je bil sprejet takšen ukrep. Brezigar je tudi obžaloval dejstvo, da se avdicije niso udeležili predstavniki goriške občinske uprave. Prisoten je bil sicer funkcionar te občine, kar pa ni dovolj za popolno osvetlitev vseh, tudi političnih, aspektov te zadeve.

Kot gostitelj je Detela čestital lastnik hotela Palace Vinko Levstik in mu poklonil simbolični dar za ustvarjalno delo in posredovanje slovenskih kulturnih vrednot tujini.

Drugi del večera je bil posvečen Detelovi stvarjalnosti in še posebej romanu, ki je pred kratkim izšel v Trstu v knjižni obliki, a je že prej izhajal kot podlistek na straneh Novega lista. Gre za delo »Dunajski valček za izgubljeno preteklost«. Pisatelj je prebral več odlomkov, glasno branje pa daje vsakemu besedilu, in še posebej takemu pripovednemu tekstu, poseben prizvok, zato je občinstvo pozorno poslušalo izvajanja.

Goriški večer Leva Detele je bil tudi priložnost, da je pisatelj spregovoril o drugih svojih delih, ki so v zadnjem času prišla iz tiskarne. Naj omenimo povest, ki je izšla v zbirki Družinske večernice pri celovski Mohorjevi družbi in ima naslov »Stiska in sijaj slovenskega kneza«. Gre za delo, ki obravnava najzgodnejšo dobo slovenske zgodovine v Karantaniji in je sad natečaja, ki ga je celovška Mohorjeva razpisala pred nekaj leti. Prav tako je Detela kratko spregovoril tudi o drugih svojih delih, ki jih je napisal v nemškem jeziku.

—o—

USPEH LETOŠNJE CECILIJANKE

V goriškem Avditoriju se je v nedeljo, 19. t.m., končala 31. Cecilijanka, to je tradicionalna revija pevskih zborov, ki jo prireja Zveza slovenske katoliške prosvete v Gorici. V soboto in nedeljo je na odru goriškega Avditorija nastopilo skupno 22 zborov. Šlo je največini za zборе iz zamejstva, a tudi iz Slovenije in Koroške. Nastopil je dalje zbor Angelo Cappello iz Begliana.

Poslušalce je pozdravila tajnica Zveze slovenske katoliške prosvete Franka Žoravec, ki je poudarila, da predstavlja Cecilijanka nekakšen zaključek prireditve ob 30-letnici Zveze slovenske katoliške prosvete v Gorici. Poslušalce je povabila na krstno koncertno izvedbo opere Ubalda Vrabca Tolminski puntarji, ki bo prihodnji četrtek v Verdijevem gledališču v Gorici. Gre za pobudo Sveta slovenskih organizacij, ki je za to priložnost poskrbel tudi za razstavo o tolminskih puntih.

P R I N T I N G O F F I C E

tipo-litographart

Vam nudi
raznovrstne tiskovine

TRST - ULICA ROSSETTI 14 - TEL. 040/772151

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Pred praizvedbo Vrabčevih »Tolminskih puntarjev«

Svetu slovenskih organizacij je treba vsekar čestitati, ker je na tem da uresniči eno svojih glavnih pobud, se pravi izvedbo (žal sicer le koncertno) opere skladatelja Ubalda Vrabca z naslovom »Tolminski puntarji«. Opero bodo uprizorili v goriškem gledališču »Verdi« v četrtek, 23. novembra. V nedeljo, 26. novembra, bo koncert v dvorani Ljubljanske filharmonije, 4. decembra pa bodo opero ponavljali v Kulturnem domu v Trstu. Libreto za to opero je napisal prof. Janez Dolenc, ki je snov črpal iz raznih zgodovinskih virov in po nekaterih literarnih predlogih Ivana Preglja.

Motiv tolminskega punta je Vrabec že nekajkrat uporabljal za svoje skladbe. Že pred drugo svetovno vojno je napisal pesem Punt, ki jo je sestavil iz dveh sonetov pesnika Alojza Gradnika. Ta motiv je nato temeljito predelal in razširil. Tako je nastala kantata, ki so jo izvajali v Trstu leta 1964. Ob tisti priložnosti je voditelj tolminskih puntarjev Ivana Gradnika izvajal Danilo Merlak. Precejšnjo vlogo pa je zaupal orkestru, ki v kantati ustvarja vzdušje z zvonjenjem ter napetimi spremljavami ob različnih situacijah. Z opero se je Vrabec spoprijel leta 1981. Libreto je razdeljen na tri dejanja, od katerih ima vsako po tri slike. Kot pravi Vrabec sam v članku »Moja skladateljska pot«, ki je izšel v Zalivu za leto 1988, naj bi »Tri slike vsakega dejanja, po želji libretista Dolenca, povezovala glasba, ki naj bi ustvarila psihološki prehod iz ene slike v drugo. S tem sem se strinjal, pravi Vrabec, ker mi je to dalo priliko, da se razživim v medigrah. Ker mi obenem ni bil všeč

boj posameznega pevca s polnim orkestrom (kakor zahteva Wagner) sem orkestralno spremljavo za pevce soliste obdržal v okviru komorne zvočnosti in sem le izjemoma ojačil spremljavo. V čisto instrumentalnih delih, nadaljuje Vrabec v svojem zapisu, sem uporabil nekaj narodnih motivov; za vse nastope »očaka« Šimna Golje sem, nekako na wagnerjanski način, uporabil svečan, originalen motiv. Skozi celo opero pa se oglašča začetni motiv iz »Le vkup uboga gmajna«. Ta motiv sem variral tudi na samo tri tone, da ga, zdi se mi dovolj razpoznavno, izvajajo pevke same«.

Vrabčevo opero izvajajo simfonični orkester iz Ljubljane in 10 solistov ljubljanske in mariborske Opere. Zborovsko vlogo bodo odpeli člani društva Consortium Musicum iz Ljubljane in prav dirigent tega pevskega zbora, muzikolog Mirko Cudermann, ima odločilno zaslugo, da je Vrabčeva opera končno zaživela na gledališkem odru, pa čeprav žal le v koncertni izvedbi.

Mislimo namreč, da bi to Vrabčevo delo, ki je bilo napisano že pred nekaj leti, lahko bilo deležno drugačne uprizoritve, če bi oblikovalci sporedov slovenskih gledaliških ustanov imeli nekaj več posluha za domače ustvarjalce.

Poslušalce naj opozorimo, da je v predverju goriškega Avditorija na ogled razstava o tolminskem punku, ki jo je pripravil Goriški muzej. Na ogled so tudi panjske končnice, ki upodabljajo prizore iz opere skladatelja Ubalda Vrabca, ki jih je naslikala Jana Dolenc, hčerka avtorja libreta.

Med dvoglavi orlom in slovensko zastavo

V svojem romanu »Dunajski valček za izgubljeno preteklost«, ki je kot dvanajsti zvezek Sodobne knjige pred nedavnim izšel v Trstu, se nekonvencionalni pisatelj Lev Detela spet enkrat podaja na področje, ki ga v slovenski kot v avstrijski literaturi v tej obliki do sedaj ni še nihče obravnaval. Opisuje namreč spremenljive pa do neke mere tudi že tradicionalno napete odnose med neko fiktivno avstrijsko plemiško družino Sternberg in Slovenci v polpreteklem in sedanjem času, ki pa se naslanjajo na marsikatero realno zgodovinsko dejstvo in očitno tudi na pisateljeva tovrstna konkretna doživetja v bivši avstrijski cesarski in sedanji republiški prestolnici Dunaju, ki od humanizma dalje predstavlja eno glavnih izobraževalnih in vplivnih kulturno, gospodarsko in družbeno-političnih središč za Slovence, posebno še do ustanovitve slovenske ljubljanske univerze po letu 1918.

Roman, ki je nekakšna besedna kompozicija iz desetih srečanj med slovenskim arhivarjem in grofovsko družino, takoj privlači bralca s svojim tekočim in svežim pripovednim slogom v lepi, začuda jasni slovenščini, in s spretno spleteno zgodbo, v katero se kot med vrsticami povedano na poetično rahločuten način vpleta ljubzensko obarvana simpatija med grofično Ano Marijo in arhivarjem. Vse do konca romana pričakuje bralec spontan srčni izliv z obeh strani, rekli bi trenutek šibkosti, ko odpovedo zunanji okviri dobrih manir in medsebojnega spoštljivega in dostojnega odnosa, ki pa ga le napolnjuje potrebno zaupanje, obojestransko pripravljenost, da vsaj z dobro besedo in z razumevanjem namesto predsodka in sodbe stojiš ob strani tudi drugačnemu človeku drugega izvora.

Sploh je poleg plastičnih opisov Dunaja ob različnih zgodovinskih dogodkih, kot je na primer prihod nekdanje cesarice Cite po več kot šestdesetih letih spet na Dunaj, velik čar tega dela, ki v njem ljudje občujejo še etično zavzeto, s čutom za odgovornost in v voljo po objektivni sodbi. Tudi ni barbarskega trganja zaves na račun neke ideologije ali apriornega sovražnega odnosa do tega, kar ne poznaš in kar ti je nekdo kjerkoli v šoli ali v knjigah enostransko prikazal, brez upoštevanja bistvenega dejstva, da si na kakršnemkoli položaju, iz kateregakoli že sloja ali pa izven družbe in zgodovinskega dogajanja vedno lahko človek, v kolikor to še seveda si.

Novi zgodovinski roman Leva Detele deluje v tem oziru optimistično, čeprav ni nikakršna posladkana predstava tudi rezkih žvižgov dvoglavega orla. Izžareva prepričanje, da smo mu duhovno dorasli in da z večjo izkušnjo, po tolerantnem pogledu nazaj, naprej in v sedanjost, sedamo na vlak s slovensko zastavo na lokomotivi, pripravljeni, da se bolj samostojni in duhovno zreli odpeljemo v prihodnost ...

L. R.

Dve mladinski reviji

Skoraj istočasno sta te dni prišli iz tiskarne sveži številki dveh mladinskih revij, ki izhajata v Trstu oziroma v Gorici. Mislimo na tržaški »Galeb«, ki izhaja 36. leto, in goriški »Pastirček«, ki je star že 44 let.

Galeb začneja novi letnik v novem šolskem letu z dvojno številko ena in dve, zato je tudi temu primerno zajeten in vsebinsko bogat. Predvsem je posejan s tistim drobižem, ki je mladim bralcem posebno pri srcu: to so poezije, kratke zgodbe, uganke in kar je še tega za zvedave mlade oči; spet je treba poudariti, da so vsi prispevki domiselno in bogato opremljeni z ilustracijami. Med daljše prispevke pripovedne narave omenjamo tokrat pravljico Jožka Lukeža z naslovom »Vile štirih letnih časov in pastirček«; dalje prijetno pripoved Mime Kapelj »Luna se je ponesrečila«; indijansko pravljico Jane Osojnik »O kojotu, ki je ustvaril človeka«; pa še prigrizno pripoved Berte Golob »Dežna kapljica«. Vidnejša imena med sodelavci, ki so prispevali verze, pa so tokrat Niko Grafenauer, Smiljan Samec in Danilo Gorinšek. Omenjamo še pisatelja Alojza Rebulo, ki pa je v tej dvojni številki Galeba prisoten v pasivni obliki: njegova fotografija predstavlja namreč iztočnico za reševalce slikovne križanke. Se pogled na tradicio-

nalno barvno prilogo v sredini revije: osem barvnih fotografij prikazuje aspekte vojnega muzeja na Debeli griži, kot se glasi starejše ime za vrh Svetega Mihaela v sovodenjski občini na Goriškem. Nadaljnjih osem fotografij pa je posvečenih Rilkejevi pešpoti, ki se vije med Sesljanom in Devinom.

Goriški Pastirček, ki je pravkar izšel, pa nosi že številko dve in je v uvodnem prispevku ubran na nedavni praznik Vseh svetih, ko se spominjamo naših rajnih. K tej temi se revija vrača tudi v zgodovinskem ključu, ko v ilustriranem prispevku govori o pogrebnih navadah in grobovih v Palestini. Literarni prispevki za mlado publiko, pa izpod uglednih peres, so v tej številki Pastirčka »Zgodba o javorovem listu«, ki jo je napisala Mariza Perat, kratka poezija Neže Mauerer »Nenavadne želje«, in pa nekoliko daljša pesnitev Ljubke Šorlijeve, ki je posvečena že polagoma se bližajočemu prelepemu otroškemu prazniku, prihodu svetega Miklavža. Tudi v Pastirčku je nekaj prijetnega drobiža za bistre glave in za spretno roko. Na koncu pa je skladbica Ivana Bolčina na Tugomirjevo besedilo »Zadnje slovo«. Naslovno stran je izdelala Sara Renna, ki obiskuje četrti razred osnovne šole »Oton Zupančič« v Gorici.

Sodobno kmetijstvo

Kako in do kakšne teže pitati mlada goveda za trg

Razvidno je, da bo v prihodnjem letu primanjkovalo govejega mesa v tem delu Evrope. Cena bo odvisna od ponudbe in povpraševanja in bo ugodna zlasti za tiste rejce, ki bodo večino krme pridelali sami. Cene močne krme se bodo dvigale vsaj tako hitro kot cena klavne živine, zato bodo imeli največji dohodek rejci, ki bodo poleg voluminozne krme pridelali tudi del močne krme. Posebno vlogo bo imela reja telet za pitanje. Po zanimanju na tržišču vidimo, da je ponudba kakovostnih telet premajhna, zato so bile cene telet že letos nenormalno visoke, saj so prekoračile dvakratni faktor cene spitanih živali. Cene telet za pitanje so normalne, če so od 60 do 80% višje od cene spitane živine. Gospodarnost pitanja povečamo s pridobitvijo čimveč telet z lastno reprodukcijo, kar dosežemo z izboljšanjem plodnosti krav in skrajšanjem obdobja med dvema telitvama. Krave, katerih potomstva iz kakršnihkoli vzrokov ne želimo uporabiti za obnovo črede, je treba osemeniti z mesnimi pasmami, ki dajejo kakovostnejša teleta za pitanje. Ob tako visokih cenah telet bi bilo gospodarno razširiti izkoriščanje telic, namenjenih za pitanje z enkratno telitvijo in zakolom klavnih prvesnic, mesec do 3 mesece po telitvi.

Za gospodarnost pitanja je pomembno, da kupimo čim mlajša teleta in tako že

zrejo telet prilagodimo tehnologiji pitanja v kasnejšem obdobju. S tem zmanjšamo strese pri teletih zaradi spreminjanja prehrane ali oskrbe živali. Ti stresi se bolj kažejo pri težjih kot pri lažjih teletih.

Za gospodarnost pitanja je najpomembnejša doma pridelana kakovostna voluminozna krma — seno ter travna in koruzna silaža. Če je res kakovostna, lahko ob zmerno intenzivnem pitanju in dnevnih prirastih okrog kilograma teže, do 80% vseh potrebnih snovi pokrijemo z doma pridelano voluminozno krmo. Potreben je le majhen dodatek močne krme, kilogram do dva na dan.

Takšno pitanje je najbolj gospodarno in omogoča doseganje najboljše klavne živine tako imenovane izvozne kakovosti, pri kateri je večina klavnih polovic uvrščena v poseben kakovostni razred. Ob zmerno intenzivnem pitanju, ko živali dobijo manj močne krme v obroku, dosežejo najboljšo kakovost pri višji končni teži: biki lisaste in rjave pasme pri teži od 500 do 600 kg ob zelo intenzivnem pitanju in več močne krme v obroku so bikci spitani že pri 400 do 500 kg. Napovedi omogočajo prodajo od 400 do 700 kg, kar je gospodarno pri dragih teletih in dragi močni krmi.

Z. T.

Sadjarji pred zimo

Letošnja sadjarska letina ni bila tako obilna kot lanska. Ob pravilnem oskrbovanju in rednih varstvenih ukrepih je pridelek sadja lep in zdrav. Upoštevati pa je treba razmere skladiščenja, skladiščeno sadje pa moramo pozimi pregledovati. Rado se pojavi gnojenje kot posledica pomanjkljivih varstvenih ukrepov ali nepravilnega obiranja. Plodove, na katerih se boleznijo pokažejo, je treba odstraniti iz skladišč, jih predelati.

Lahko začnemo obrezovati in pomlajevati sadno drevje in začnemo pripravljati drevesa za precepljanje v drugem letu. Drevesa je treba dobro pognojiti in okopati. Drevesa, ki smo jih oskrbeli v prejšnjem letu, pa obrežemo, in sicer ogrodne veje pod kotom 45 stopinj od vrha navzdol. Ogrodne veje, ki jih bomo precepljali, pustimo za 15 cm daljše, tako da jih spomladi ob precepljanju za toliko skrajšamo in cepimo na sveže odrezanem mestu. Ob obrezovanju na starejšem drevju tudi površinsko ostrgamo stari lub, tako da ne prizadenemo živega lubja. Če imamo malo dreves, začnemo obrezovati zgodaj spomladi, sicer pa obrežemo najprej starejša drevesa, proti koncu zime pa mlajša.

Pred obrezovanjem preglejmo drevo, presodimo gostoto krošnje in se odločimo za način obrezovanja. Drevo, ki je obrezano vsako leto, nima zgoščene krošnje, rez pa je predvsem namenjena pomladitvi rodnege lesa. Pri rezi je treba upoštevati obliko krošnje, vrsto, sorto, podlago, obrezo-

dalje na 8. strani ■

JOŽKO ŠAVLI

Zlatorog slovenski simbol

III.

Za Slovence je v takšnem vzdušju postal *Zlatorog nacionalno doživeta legenda*. Postal je nacionalni simbol, ki pomeni danes slovenskemu človeku njegov gorski svet s Triglavom, neokrnjeno lepoto slovenske dežele, pa tudi mistiko davnine, starodavnega izročila, ki je oblikovalo ljudsko kulturo slovenskega naroda. Zlatorog je postal slovenski simbol, eden najlepših, najbolj izvirnih.

V tem pomenu in v vsej njegovi simbolični razsežnosti so Zlatoroga razumeli tudi slovenski kulturniki. Pesnik Anton Aškerc ga je prepesnil v dramatično epsko bajko, kateri je dal značilen podnaslov *narodna pravljica izpod Triglava* (1904). V njej se je okvirno držal Dežmanovega zapisa, vendar je vso težo dogajanja položil na Zelenega lovca (skušnjavca). Le-tega je bil Baumbach izpustil. Aškerčeva priredba skorajda ni več pravljica, temveč naturalistična drama, v kateri prihaja do izraza nasprotje med silami luči in teme, Zeleni lovec pa je nekakšen posebljeni Mefisto.

Za ljudsko igro s petjem, v petih dejanjih, je Zlatoroga priredil Jože Abram, ki je na začetku tega stoletja kot vikar pastiroval v Trenti (1901-4), dve leti pred tem pa kot kaplan v Bovcu. Igra je nastala

takrat, po več predelavah pa je v dokončni obliki izšla leta 1934. Za pantomimo je Zlatoroga uglasbil E. Wolf, nekatere prizore pa je dramatiziral M. Žunkovič.

Po prvi svetovni vojni je nastala tudi *slovenska opera Zlatorog* (1920), uglasbil jo je znani skladatelj Viktor Parma in je njegovo najboljšo glasbeno delo. Med slovenskimi slikarji je Zlatorog vedno vzbujal zanimanje. Znani Maksim Gaspari je leta 1927 upodobil v živih gorskih barvah lovca, ki strelja na belega kozla. Po drugi vojni je idrijsko-tolminski slikar Rudi Kogej napravil vrsto osnutkov za upodobitev te zgodbe, shranjeni so v Trentarskem muzeju. Bolj ali manj uspele slike Zlatoroga najdemo po več krajih.

Ime Zlatorog so si nadelali tudi slovenska gostišča, planinske postojanke, razne vile, npr. v Bohinju, na Bledu, v Trenti, v Ljubljani, pa tudi tovarna tega imena v Mariboru. Ime nam priključuje v spomin izvirno gorsko krajino, nepokvarjeno naravo, kakor tudi nekaj pristno slovenskega.

Z vso gotovostjo lahko zapišemo, da je postal Zlatorog, kozel z zlatimi rogovi izpod Triglava, slovenski moderni mit, nacionalni simbol Slovencev. Izoblikovalo pa ga ni več ljudstvo, temveč slovensko izobraženstvo. Značilno pa je, nadalje, da je

del tega izobraženstva na svojo pobudo ali po naročilu od zunaj iznesel dvom o tem, ali je Zlatorog zares izvirna ljudska pripovedka ali ne. Sam Dežmanov zapis se v slovenskem prevodu podpisanega glasi v celoti takole:

TRIGLAVSKI LEDENIK IN SLEDOVI NEKDANJIH LEDENIKOV NA GORENJSKEM

Znano je, kako si je domišljija ljudi po svoje razlagala nenavadne pojave alpskega sveta. Ljudske pripovedke iz alpskih dežel vsebujejo včasih dokaj domiselne razlage za razne puste oblike tal, ki so že od nekdaj zaposlovale misli Gorjanov, do vzetnih za vedno nove vtise. V takšnih oblikah je videla ljudska vera večinoma stvaritve neukročenih naravnih sil.

Tudi nastanek skalnatih tal visokogorske doline Jezerca nam ljudska pripovedka razlaga na podoben način. Živi pa samo še v spominu starih bovških pastirjev in se v dobesednem prevodu slovenskega besedila, ki nam ga je sporočil neki zbiralec, glasi takole.

Pripovedka o Zlatorogu

Dolina Jezerca in skalnata Komna sta bili nekoč planinski raj. Ondi so prebivale bele žene,* bitja milega, usmiljenega srca, ki se jih ljudstvo še danes hvaležno spominja. Pogosto so se prikazale v dolini, da so pomagale ubogim v stiski. Stale so ob strani porodnicam in dečki, ki so bili

UMRL JE JAN SKACEL

Sredi prejšnjega tedna je v Brnu na Češko-slovaškem umrl letošnji dobitnik literarne nagrade Vilenica 89, pesnik Jan Skacel. Že v prvih septembrskih dneh, ko se je mudil v Lokvi, je bil hudo bolan, a je kljub temu vest o njegovi smrti vzbudila precejšnje presenečenje v naših krajih. Jan Skacel se je rodil leta 1922 na Madžarskem in velja za pomembnega češkoslovaškega pesnika. V svojih poezijah je ostal vedno tesno povezan z naravo in osnovnimi vprašanji in stiskami človeka. Po končanem študiju na filozofski fakulteti Masarykove univerze v Brnu je bil urednik kulturne strani brnskega dnevnika Rovnost. Prvo pesniško zbirko je izdal leta 1957. Do leta 1969 je bil aktivno soudeležen v češkoslovaškem književnem življenju, tedaj pa je nekako padel v nemilost in 13 let mu niso izdali nobene knjige. Letošnjo pomlad je prejel tudi slovito italijansko Petrarcovo pesniško nagrado, ki potrjuje, da njegove pesmi sodijo v sam vrh evropskega pesništva.

Izšle so celjske Mohorjeve knjige

Pred kratkim so izšle knjige celjske Mohorjeve družbe, najstarejše slovenske založbe. Njihova povprečna naklada je še vedno visoka, po 30.000 in tudi nekoliko več izvodov, a je žal opaziti težnjo po upadanju števila naročnikov. Očitno je, da huda gospodarska kriza, ki že leta divja v sosednji državi, negativno vpliva tudi na kulturni standard ljudi, ki se zaradi varčevanja odrekajo knjigam in časopisom.

Če pogledamo letošnjo zbirko celjske Mohorjeve družbe v celoti, potem lahko ugotovimo, da so naročniki za poceni denar dobili šest zanimivih knjig za različne okuse in starostne skupine. Na prvem mestu omenjamo koledar, od njegove vsebine pa skupino člankov o starodavnem slovenskem mestu Idrija, ki bo prihodnje leto praznovalo 500-letnico. Krajši zapis se spominja 450-letnega jubileja Svete gore, prav tako sta obeleženi obletnici dveh primorskih rojakov:

150-letnica rojstva skladatelja Danila Fajglja in 100-letnica rojstva Virgila Ščeka.

Zelo uporabno, skoraj leksikalno vrednost ima obsežna knjiga Metoda Benedika »Papeži od Petra do Janeza Pavla II.«. V njej najdemo vrsto koristnih podatkov o ljudeh, ki so doslej bili na čelu Cerkve, kar ni pomembno le za poznavanje cerkvene zgodovine, ampak tudi širše za razumevanje evropskega razvoja. Janez Juhant je uredil »Krekovo berilo«, izbor spisov dr. Janeza Ev. Kreka, ki se dotikajo zlasti političnih, pa tudi socialnih, gospodarskih in moralnih vprašanj slovenskega ljudstva v polpretekli dobi. Urednik je za knjigo prispeval tudi uvodno študijo, v kateri današnjemu bralcu predstavi lik tega velikega Slovenca. Krekova izvajanja izhajajo iz razmer na Slovenskem na prelomu 19. v 20. stoletje, a so v marsičem aktualna in sporečilna tudi za današnji čas.

Naslednji dve knjigi iz zbirke sta literarnega značaja. Znani slovenski otroški zdravnik dr. Marij Avčič je za serijo Slovenskih večernic prispeval svoje spomine pod naslovom »Doktor Anton«. Duhovnik Jože Vesenjsek pa je za otroke pripravil štiri kratke zgodbe, v katerih nam odkriva doživljajski svet predšolskega dečka, ki si že postavlja nekatera temeljna človeška vprašanja. Stiški menih p. Simon Ašič, tudi širom po Sloveniji poznan kot strokovnjak za domača zdravila in zelišča, je napisal »Priročnik za nabiranje zdravilnih rastlin«. Upoštevanih je 144 primerov, vsako zelišče je tudi grafično predstavljeno z barvno sličico, kratkim opisom

Kot smo spoznali iz zgornjega opisa, gre nedvomno za kvalitetne, duhovno bogate in uporabne knjige, ki delajo čast tej častitljivi slovenski knjižni družbi.

Sadjarji pred zimo

■ nadaljevanje s 7. strani

vanje v prejšnjem letu in tudi poletno zeleno rez in nazadnje ravnost drevesa v tem letu, rodnost, cvetni nastavek za prihodnje leto, starost drevesa in rodnega lesa. Porežemo vse suhe in polomljene veje. Iz krošnje izrežemo lahko največ tretjino lesa, razen pri močnem pomlajevanju. Rane, ki nastanejo pri odstranitvi debelejših vej, obrežemo ob robu z ostrim nožem in premažemo s cepilno smolo, da preprečimo okužbe, trohnenje lesa in pospešimo cepljenje. Obrezane veje nastavimo ob rob

nasada za divjad, predvsem divjega zajca, tako da ne bo hodil v nasad in povzročal škodo rastočemu drevju.

Da debela ne bi zaradi zmrzovanja pokala, jih premažemo z apnenim beležem, ki mu dodamo klej. Bolje je saditi jeseni kot spomladi. Sadike, ki so v zemlji, začasno zavarujemo pred voluharjem. Z bakrenimi pripravki poskropimo breskve marelice, slive, da omejimo kodravost, luknjičavost listja. Škropitev ponovimo, obvezno pa spomladi pred napenjanjem brstov.

Z.

rojeni z njihovo pomočjo, so ostali vse življenje pod njihovim varstvom. Pastirje so učile spoznavati zelišča in njihovo zdravilno moč. Naredile so tudi, da je po golih skalnih policah poganjala krepka trava, zato da je koza siromaka našla svojo pašo. Zahvali ljudi iz doline so se izogibale. Če se je bil kdo predrznil in silil v bližino njihove doline, so mu z grozečimi kretnjami zabranile nadaljnjo pot. In če se je kdo izgubil ali zašel v bližino njihovega domovanja, so ga s padanjem gostega kamenja, z nalivi in neurjem odgnale nazaj proti domu.

Po grebenu, katerega stene strmo padajo v Soško dolino, so se pasle njihove bele koze** in stale na straži. Če se jim je približal kakšen vsiljivec, so sprožile kamenje s skalnega roba. Te koze je vodil postaven kozel z zlatimi rogovi, imenovan Zlatorog.*** Bele žene so ga naredile za neranljivega. Ko bi ga tudi zadela strelčeva krogla, kamorkoli bi padla ena sama kaplja njegove krvi, bodisi na golo skalo ali na poledenelo snežišče, bi iz nje pri prči pognala zel čudežno zdravilne moči, imenovana čudežni balzam ali triglavski roža.

En sam list od te zeli, ki bi ga Zlatorog požvečil, bi ga na mah ozdravil, četudi bi ga bila krogla zadela naravnost v srce. Še močnejši pa je bil čar njegovih zlatih rogov. Če bi komu uspelo, da bi se Zlatorogu približal in uplenil enega izmed njih, bi s tem dobil ključ do vseh zlatih in srebrnih zakladov, ki jih večglava kača varuje v Bogatinu.

Ob vhodu v jamo na Bogatinu je nekoč prežal neki beneški zlatosledec in videl, kako se je Zlatorog s svojim rogom dotaknil te kače. Postala je krotka kot jagnje in mu pustila, da si je v zlatem potoku, ki teče skozi jamo, namočil svoje zlate roge. Pozneje je našel njih drobec, ki si ga je Zlatorog odkrnil od neki skali. Vse zaklade sveta je mogel dvigniti z njim in svoj živ dan je nosil iz Bogatina težke žaklje zlata, ki so vse romale na Laško.

Tako srečen kakor tale kopač zakladov pa ni bil lovec iz Trente. Nehvaležnost in pohlep človeka sta tedaj spremenila vso visokogorsko dolino belih žena v skalnato puščo. To se je zgodilo takole.

Na Bovškem takrat še ni bilo cest in je iz Kobarida preko Bovca vodila na Trbiž samo tovarna pot. Po njej so mežgi italijanskih tovarnikov prenašali v Nemčijo bogato benečansko blago. Ob sotočju Koritnice in Soče je stala krčma, od tovarnikov dobro obiskana. Krčmarica je bila izvrstna in visoko v časteh, saj je znala vsakomur osladiti počitek z dobrim prigrizkom in rdečim vinom. Vsem pa je bila še bolj všeč njena hčerka, zakaj bila je krepkosti in najlepše dekle v dolini. Mnogi so jo snubili, toda svoje srce je bila dala nekemu fantu iz Trente. Le-ta je veljal za najboljšega lovca daleč naokoli. Imenovali so ga trentarski lovec in bil je sin slepe vdove, za katero je v njeni starosti z otroško ljubeznijo in zvesto skrbel. Ljudje so sploh trdili, da je pod varstvom belih žena. V gorah so mu bile poznane vse steze.

Lahko se je povzpел na najvišje vrhove, ne da bi se mu bilo treba bati padajočega kamenja. Marsikaterega tolstega gamsa, divjega petelina in prelepe šopke cvetja je že prinesel v tovarniško krčmo in si tako pridobil dekletovo ljubezen.

Kakor pa lišp in zlato marsikomu glavo zmešata, tako se je ob prilizovanju in laskanju laških kramarjev priplazil napuh v dekletovo srce. Neke nedelje, ko je zima šla h kraju, so v krčmo prispeli laški trgovci iz Benetk z bogatimi tovari. Eden od njih, mlad in bogat gospod, je z zlatom in obljubami poskušal premotiti dekletovo pamet. Nadel ji je na prste zlatih prstančkov, ji obesil biserno ogrlico okoli vratu, plačeval gostom za ognjevito italijansko vino ter veleval godcem igrati za ples.

(Dalje)

5) Tako tudi: L. Kretzenbacher: Sage und Mythos vom Zlatorog (spremna beseda k dvojezični izdaji), München 1968, str. 129

* Bele žene Slovencev, imenovane tudi Rojenice, so isto kakor Vile, ki imajo važno vlogo v srbskih in bolgarskih ljudskih pesmih in povedkah.

** Beli gamsi nikakor niso gola izmišljotina ljudstva. Ze dostikrat so uplenili takšne gamsa albine. Lani so v Graubündnu v Duvinšt dolini ustrelili snežnobelo mlado samico in jo poslali v Zürich. Tudi cesarski »Naturalien-Cabinet« na Dunaju ima takega gamsa, njegova barva prehaja nekolikokrat v rumenkasto.

*** V Kamniških planinah kroži povedka o gamsu z zlatimi parklji. Prevleka naj bi izhajala iz zlatega studenca, ki ga iskavci zakladov iščejo že dolgo, a zaman.